

**İslâm Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet),
(Abdullah Kahraman, Ebabil Yayınları, Ankara-2008)**

Emine Gümüş BÖKE*

Günümüzde üzerinde en çok konuşulan konulardan biri özel hayatın gizliliği ve bu hayata ilişkin meselelerdir. Çünkü teknolojik gelişmelere paralel olarak özel hayatın gizliliğini ihlal yolları artış göstermiştir.

Özel hayatın gizliliği, bir insan ve şahsiyet hakkı olarak bütün hukuk sistemleri tarafından kabul edilmiştir. Öteden beri bu hakkın önemi, kapsamı, korunması için hangi tedbirlerin alınacağı ve ihlal edenlere ne gibi cezaların verileceği hukukçuları meşgul etmiştir. Konu doktrinde bütün yönleriyle ele alınmış ve bu hakka ilişkin olarak zengin bir hukuk edebiyatı oluşmuştur. Hukuk sistemlerinin bu temel insan hakkını hukukî düzenlemelere konu etmesi ve hukuk kuralları ile korumaya çalışması, XIX. Yüzyılın sonu XX. Yüzyılın başı gibi çok geç dönemlerde gündeme gelebilmiştir. Halbuki İslâm'ın temel kaynaklarında bu hakkın tanınması ve korunmasına ilişkin düzenlemeler çok daha erken yani Kur'an'ın inmeğe başladığı dönemde yapılmıştır.

Abdullah Kahraman'ın ele aldığı “*İslâm Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*” adlı çalışmada genelde şahsiyet hakları özelde ise özel hayatın gizliliği üzerine bir incelemedir. Abdullah Kahraman'ın bu çalışması modern hukuk ve İslâm hukuku açısından özel hayatın gizliliğini ve korunmasını ele alması sebebiyle büyük bir öneme haizdir. Bu çalışma bir giriş ve beş bölümden oluşmaktadır.

Müellif, “*İnsan ve Şahsiyet Hakkı Olarak Özel Hayatın Gizliliği*” başlıklı giriş bölümünde konunun önemi, kaynaklardaki yeri ve konuyla ilgili hükümlerin yapısı ve bağlayıcılığı hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca burada yazar, İslâm dininin ve İslâmî hükümlerin temel kaynağı olan Kur'an'ı Kerim ve onun en güzel açıklaması konumunda bulunan sünnetin, özel hayatın gizliliğine temel bir insan hakkı olarak yaklaştığını vurgulamıştır.

Birinci bölüm “*İslâm'da İnsan Şahsiyetinin ve Onurunun Yeri*”, (s.13-57) isimli başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, İslâm'ın insan şahsiyetine ve onuruna verdiği önem, insan onur ve şerefini korumak için alınan bazı tedbirler, insan ve şahsiyet hakları gibi başlıklar ele alınmıştır. Şahsiyet hakları açısından İslâmın insana verdiği önem anlatılırken konunun temel esaslarının bulunabileceği kapsamlı bir bölümdür. Burada müellif, insana verilen üstünlüğün ve değer ilâhî kaynaklı (İsrâ, 17/70: Tin, 95/4) olduğunu vurgulayarak bunun semavî bir bağış olduğunu ifade etmektedir. Bunun içindir ki, İslâmî öğretilere göre herkesin kanı, ırzı, nesebi, vatandaşlık hakkı ve temel hak ve hürriyetleri ihlal edilmekten korunmuştur. Hatta bu haklardan feragat etme ve bunları ihlal etme yetkisi insanın kendisine dahi verilmemiştir.

* Dr., Kur'an Kursu Öğreticisi, D.İ.B., İstanbul, dr.eminegumus@hotmail.com

Yazar, bu bölümde İslâmın insan onur ve şerefini korumak için aldığı tedbirlere değinerek konunun ahlaki ve hukukî boyutu üzerinde durmuştur. Bunları kısaca şöyle ifade edebiliriz:

- a. Alay etme yasağı (İstihza)
- b. Ayıplama ve lakap takma yasağı
- c. Sövme, küçük görme ve hakaret etme (Şetm ve Tahkir) yasağı
- d. Gıybet ve gizli durumları araştırma (Tecessüs) yasağı
- e. İftira (Bühtan) yasağı
- f. Yerme (Hiciv, Taşlama) yasağı
- g. Koğuculuk (Nemime) yasağı

Müellif burada İslâmın koyduğu prensipleri ihlal edenlerin İslâm hukukuna göre tazir ve manevî tazminat cezasına çarptırılabilceğini de belirtmektedir. Zira bazı davranışlar insanın manevi hayatına zarar verdiği için İslâm onları şiddetle yasaklamıştır. Ayrıca insan hakları ve temel özgürlükler açısından konunun önemine değinen yazar Hz. Peygamberin mesajlarında bunun önemli bir yer işgal ettiğini ifade etmektedir. Nitekim Hz. Peygamber in veda hutbesindeki ifadeleri de konuya verdiği önemin açık bir göstergesidir.

Birinci bölümün sonunda insan ve şahsiyet hakları konusuna değinen müellif, Batının geç elde ettiği temel hak ve hürriyetlere Müslümanların insan olması hasebiyle doğuştan kazandığı haklar olduğunu belirtmektedir. Zira İslâmiyetteki anlayışın aksine, Batı hukukunda haklar kanunlarla kazanılır. İslâmiyet ise tüm insanlığı kuşatan evrensel nitelikte hükümler getirmiştir. Kahraman'a göre Batı, insan hakları uygulamasında yeterince başarılı değildir. Bunun, Batılıların insan anlayışı ve sınıflı toplum yapısı ile çok yakından ilişkili olduğunu ileri sürmüştür.

Çalışmanın ikinci bölümünde yazar “*Hukuk Doktrinde Özel Hayatın Gizliliği ve İlgili Düzenlemeler*” (s. 57-99) hakkında bilgi vermiştir. Bu başlık altında Özel hayatın gizliliği kavramı, hukuki niteliği, hukuki dayanağı, devletle ilişkisi, tarihçesi, özel hayatın gizliliği ile ilgili düzenlemeler gibi konular incelenmiştir. Yazar, özel hayatın gizliliği konusunun bütün modern demokratik sistemlerde benimsenmiş bir anayasa hukuku ilkesi olduğunu belirtmiştir. Ancak klasik İslâm hukuku eserlerinde bu hakkı ifade eden özel bir kavram olmadığını dile getirmiştir. Çağdaş İslâm hukukçularının bu kavramı modern hukukçulardan alarak kendi dillerine tercüme etme yoluna gittiklerini ifade etmiştir.

Bu bölümde karşılaştırmalı hukukta özel hayatın gizliliği ve korunması hakkına yer verilmiştir. Kıta Avrupası Hukuku, Anglo-Sakson Hukuku, Türk Hukuku, Uluslar Arası Alan ve İslâm Hukuku açısından konu incelenmiştir. Öteden beri özel hayatın gizliliği, bir insan ve şahsiyet hakkı olarak bütün hukuk sistemleri tarafından kabul edildiği belirtilmiştir. Bu hakkın önemi, kapsamı, korunması için hangi tedbirlerin

alınacağı ve ihlal edenlere ne gibi cezaların verileceği hususu hukukçuları meşgul ettiği vurgulanmıştır.

Yazar, modern hukuk açısından konuyu değerlendirirken teknolojik vasıtaların artmasına paralel olarak özel hayata yönelik ihlallerin artması üzerine kanunî düzenlemelerin yetersiz olduğu ve yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir. İhlali önlemenin en iyi çaresinin, hukukla birlikte ahlak eğitime de ağırlık verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Zira İslâm, bu konuyu öncelikle ve prensip olarak iman ve ahlaka bağlamış, gerektiğinde de hukuki ve cezai müeyyideleri önermiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümün de ise “*Özel Hayatın Kapsam ve Sınırı*” (s. 99-131) na yer verilmiş ve konu “*Özel Hayatın Kapsamı, Hukuk Doktrininde Kişinin Hayat Alanları ve İslam Hukuku Açısından Kişinin Hayat Alanları*” başlıkları altında işlenmiştir. Özel hayatın gizliliği ve korunması kavramı genel olarak, *kişinin üzerinin, özel kağıt ve eşyalarının aranmaması ve bunlara el konulmaması; dokunulmaması* gibi üç unsuru kapsadığı şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca hukuk doktrininde kişinin hayat alanları, kamusal hayat, meslekî hayat, aile hayatı ve kişni özel hayatı olarak belirtilmiştir. Bununla beraber yazar kişinin özel hayatının kapsamının, kişilerin ve toplumların ahlak ve mahremiyet anlayışlarına göre değişebildiği gibi, yere, zamana ve kişinin konumuna göre de değişebileceğini ileri sürmüştür.

Dördüncü bölümde müellif “*Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması*” (s. 131-209) başlığı altında konuyu modern hukuk ve İslâm hukuku açısından mukayeseli olarak ele almıştır. Genel olarak özel hayatın gizliliğinin korunması ile ilgili olarak mesken dokunulmazlığı, özel durumların ve özel eşyaların gizliliği ve haberleşmenin gizliliği gibi önemli meseleler incelenerek mukayeseli bir değerlendirme yapılmıştır. Yazar, İnsana ve insan haklarına değer veren hukuk sistemlerinde özel hayatın gizliliğini ve korunmasını temin etmek için bu üç değeri koruma yoluna gidildiğini ve bunu sağlamak için de çeşitler tedbirler alındığını ifade etmiştir.

Özellikle İslam hukukunda özel hayatın gizliliği ve korunması hakkına ait temel ilkelerin hem Kur'an'da hem de sünnette yer aldığı vurgulanmıştır. Bununla beraber Kahraman, İslam'ın bu hakkın korunmasını sadece ahlak kurallarıyla sağlamakla yetinmediği, aynı zamanda maddi müeyyideli hukuk kurallarından da gerektiği zaman yardım aldığı hususunu belirtmektedir. Zira İslam'ın bu konudaki hükümleri hukuk ahlak birlikteliğinin en güzel örneklerindedir. Modern hukuk müellifleri de bu konunun ahlaktan bağımsız olmadığını hatta hukuk ve ahlakın en fazla birbirine yaklaştığı konulardan biri olduğunu kabul etmişlerdir.

Dördüncü bölümün sonunda yazar, özel hayatın gizliliğini sınırlayan durumlardan bahsetmiştir. Modern hukukta müdahale yetkisinin tanındığı haller şunlardır:

1. Ulusal güvenliğin gerektirdiği hallerde
 2. Kamu huzuru söz konusu olduğunda
 3. Ülkenin ekonomik yararının söz konusu olması durumunda
 4. Düzenin korunup suç işlenmesine engel olunması maksadıyla
 5. Sağlık ve ahlakın korunmasına yönelik olarak
 6. Başkalarının özgürlük ve haklarını korumak için.
- İslam hukukunda ise bazı durumlarda özel hayatın gizliliği hakkına sınırlama

getirilebileceği hususunda fakihleri ittifak ettiği belirtilmiştir. Bu hususlar şunlardır:

1. Özel hayat hakkı sahibinin hayatının tehlikede olması durumunda
2. Adlî faaliyetin gerektirdiği durumlarda
3. Mesleğin icrasının gerekli kıldığı durumlarda
4. Üstün kamu menfaatinin bulunduğu durumlarda

Yazar beşinci bölümde “*Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali ve Cezası*” konusuna değinerek suçun tanımı ve unsurlarına yer vermiştir. Konu modern hukuk ve İslam hukuku açısından ele alınıp mukayese edilmiştir. Modern hukuk doktrininde özel hayatın ihlalinin suç sayıldığı ve ihlal edilen değerlerin durumu ve ihlal şekline göre tazminat ve hapis cezalarının öngörüldüğü belirtilmiştir. İslam hukukunda ise özel hayatın gizliliğine yönelik ihlalleri önlemek için manevi müeyyidelerden yararlandığı ifade edilmiştir. Bununla beraber İslam hukukçularının da bu cezaları her bir hakkın ihlaline göre takdir yoluna gittikleri malumdur.

Çalışmanın nihayetinde yazar, konunun islâm ahlak ve hukuk ilkeleri doğrultusunda dikkate alınarak yeniden değerlendirilmesi vurgusunu yapmaktadır. Çağdaş dünyanın üzerinde en fazla tartıştığı, konuştuğu ve çözüm arayışına girdiği bir konuya yazarın temas etmesi eseri değerli kılmaktadır. Hem önemi hem de güncelliğini korumaya devam etmesi hasebiyle bu eser İslâm hukuk sahasında önemli bir boşluğu dolduracağını ifade edebiliriz.